

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

**A szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség alóli mentesülés általános szabályai a
bírói gyakorlatra figyelemmel**

Szerző:

dr. Koller Kata

Kézirat lezárva:

Szombathely, 2023. május 23.

I. Bevezető

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) hatálybalépésével a kártérítési felelősségi rendszer gyökeresen megváltozott, tekintettel arra, hogy a korábbi egységes szabályozás helyett a szerződésszegéssel okozott károkért fennálló felelősség (kontraktuális) és a szerződésen kívül okozott károkért fennálló felelősség (deliktuális) különvált egymástól.

A Ptk. ennek eredményeképpen már különböző szabályokat állapít meg e két felelősségi alakzatra vonatkozóan. Az eltérés egyik leghangsúlyosabb pontja a felelősség alóli kimentés körében mutatkozik meg, ugyanis a kontraktuális felelősség esetén szigorúbb, objektív alapú feltételek kerültek meghatározásra, míg a korábbi szubjektív, felróhatóságon alapuló mentesülés a deliktuális felelősség tekintetében továbbra is megmaradt.

A bíróságoknak ezen megváltozott jogszabályi környezetben kell a szerződésszegő magatartással okozott kártérítési felelősség körében, illetőleg az alól történő mentesülés kérdésében dönteni, a gyakorlatot kialakítani, melynek bemutatása jelen publikáció főtémája is. Mindenekelőtt azonban a korábbi szabályozás említése mellett a két felelősségi rendszer szétválasztásának okaira és ezen felelősségi igények tekintetében érvényesülő kumulálási tilalomra térek ki, majd a kontraktuális kárfelelősségi szabályok kerülnek ismertetésre. Figyelemmel arra, hogy a felelősség megállapítása hiányában kimentésre sem kerülhet sor, elsőként a felelősség megállapításához szükséges tényállási elemek, és azt követően pedig a mentesülés feltételeinek részletesebb tárgyalása következik, mely során több eseti döntésen keresztül az ítélkezési gyakorlat bemutatása történik.

II. Koncepcionális változás az új Ptk-ban, a kontraktuális és deliktuális kárfelelősség szétválasztása

A 2014. március 15. napjáig hatályos Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) 318. §-ában foglalt utaló szabály folytán a szerződésszegéssel és a szerződésen kívüli magatartással okozott károkért való felelősség korábban egységesen került szabályozásra. E rendelkezés alapján a kontraktuális felelősségre, valamint a kártérítés mértékére a

deliktualis felelősség szabályait kellett alkalmazni azzal az eltéréssel, hogy a kártérítés mérséklésének - ha a jogszabály kivételt nem tett - nem volt helye.

A szerződésszegéssel okozott kár megtérítésének szabályai ennél fogva lényegében azonosak voltak a szerződésen kívül okozott károkra vonatkozó rendelkezésekkel, így például a felelősség alóli mentesülés, a kár megtérítésének szabályai, a kártérítés módja és még az elévülési idő is.

A fenti egységes szabályozás következménye az volt, hogy a kontraktuális és deliktualis felelősségi tényállások között felmerülő elhatárolási kérdéseknek jelentősége a gyakorlatban nem igazán volt, azok pusztán csak elméleti szinten jelentek meg¹.

A régi Ptk.² alapján az egységes rendszerben mind a szerződésszegésért fennálló, mind szerződésen kívüli felelősség alól a kimentés felróhatósági alapon történt. A károkozó akkor mentesült a felelősség alól, ha bizonyította, hogy úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható, vagyis magatartása nem volt felróható.

A XX. század második felében Nyugat-Európában a két felelősségi forma elszakadása már egyre határozottabban mutatkozott meg. A kontraktuális károkozás vonatkozásában a vétkesség koncepcióját a Bécsi Vételi Egyezmény³ kihirdetése oldotta valamelyest azáltal, hogy a vétkesség hiányára alapított kimentésnek nem engedett teret, szűk körben szabályozta a kimentési esetköröket, a szerződésszegő vonatkozásában objektív felelősséget állapított meg. A magyar jogban viszont a felróhatósági alaktól való eltérés csak a külgazdasági szerződések tekintetében volt jelen a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvének a külgazdasági kapcsolatokra történő alkalmazásáról szóló 1978. évi 8. tvr. révén, a belföldi jogviszonyokban az egységes szabályozás érvényesült néhány kivételtől eltekintve⁴. Ilyen kivétel volt például a kötelezetti késelem miatt a szolgáltatásban bekövetkezett kár, a rendhagyó letét, a fuvarozási szerződés, a közreműködő jogosulatlan igénybevételének esetében, amikor a régi Ptk. felróhatóságtól független, szigorúbb kimentési feltételeket állapított meg.

¹ Vékás Lajos- Gárdos Péter: Nagykomentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2012. évi V. törvényhez, Jogtár, 2023.március 22. időállapotú, Ptk. 6:142.§

² régi Ptk. 339.§ (1) bekezdése

³ Az Egyesült Nemzeteknek az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseiről szóló, Bécsben, az 1980. évi április hó 11. napján kelt Egyezménye kihirdetéséről 79.cikk

⁴ Fézer Tamás: A felelősség új irányai a magyar jogban : <http://real.mtak.hu/86203/> 2. oldal (letöltés: 2023.04.17)

A bírói gyakorlatban ezen túlmenően a rendszerváltást követően olyan álláspontok jelentek meg, amelyek a deliktuális és kontraktuális felelősség körében különbséget tettek a felróhatóság, mint kimentési ok értelmezésében⁵. A felróhatóság vizsgálata körében a szerződésszegéssel okozott károk megtérítése iránti indított perek során egy objektívabb, az üzleti és racionális alapú döntés mércéje volt megfigyelhető, a kimentési klauzulát szerződésszegés esetén fokozatosan szigorúbban kezdték értelmezni. Így a bíróságok a munkaerő-problémákra, nyersanyaghiányra hivatkozó kimentést nem fogadtak el, sőt az orvosi tevékenységgel összefüggésben indult kártérítési perek kapcsán is előfordult már ez az álláspont⁶.

A hatályos Ptk. ezt az egységes szabályozást megbontotta, amikor a kontraktuális és deliktuális kárfelelősségre eltérő szabályokat állapított meg. Ez egyrészt azt jelentette, hogy a kimentést a Ptk. eltérő alapra helyezte: a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség tekintetében szakított a felróhatósági alapú szabályozással, és szigorúbb objektív alapú feltételeket határozott meg, míg a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség tekintetében azt továbbra is megtartotta. Másrészt ennek ellensúlyozására a következménykárok és az elmaradt haszon tekintetében a megtérítendő károk mértékét a szerződéskötéskor előrelátható károkra korlátozta⁷. Ezáltal a felek között a kockázatmegosztás terén a hatályos szabályozás egyensúlyt teremtett. A Ptk. 6:144. §-ánál fogva azonban a Ptk. a korábbi egységet megőrizte, mivel a károsult kármegelőzési, kárelhárítási, kárenyhítési kötelezettségére, a közös károkozók felelősségére, illetőleg a kár fogalmára és a kártérítés módjára a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség rendelkezéseit rendelte alkalmazni azzal, hogy méltányosságból továbbra nincs helye mérséklésnek.

A fenti koncepcionális változás indoka a jogirodalom alapján a két felelősségi forma eltérő gyökereiből és természetéből adódik. Deliktuális felelősségnél a károkozó magatartást megelőzően a felek között egy abszolút szerkezetű jogviszony áll fenn, melyből a tartózkodásra kötelező tiltó norma megsértésével jön létre a relatív szerkezetű kötelelem. Ebben az esetben a károkozás általános tilalma kerül megsértésre, és az adott magatartás azáltal válik jogellenessé, hogy annak folytán kár keletkezett. Ugyanakkor a kontraktuális felelősségnél már a károkozó magatartást megelőzően is

⁵ Menyhárd Attila: Felelősség szerződésszegésért, Polgári Jogi Kodifikáció, 2001/3. 25.

⁶ BH2006.400., BH2011.282., BH2013.150.

⁷ Ptk.6:143.§ (2) bekezdése

fennáll egy relatív szerkezetű jogviszony, a felek által kötött szerződés, mely tartalmazza jogait és kötelezettségeiket egymással szemben. A károkozó magatartás ilyenkor a szerződéses szabadságból eredően a szerződésben önként, a kockázatok felmérése után, tudatosan vállalt kötelezettség megszegése, mely a felelősség kiszámítható és egyértelmű jogkövetkezményét vonja maga után. A deliktuális kárfelelősség esetében ez hiányzik.

A szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség alóli kimentés szabályozásának a kiindulópontja elsősorban a kockázatok felek közötti helyes elosztása, nem pedig valamely egyéni hiba utólagos szankcionálása, a szerződésszegés következménye nem tehető függővé a szerződésszegő fél igyekezetétől. Figyelemmel arra, hogy ez a nem kifejezetten üzleti szerződések esetében is fennáll, ezért a Ptk. az ingyenes szerződések kivételével minden szerződésnél megszigorította a kimentés feltételeit⁸.

A két felelősségi rendszer elválasztásának eredményeként a fentiek alapján a deliktuális kárfelelősség szabályai a régi Ptk-ban írt rendelkezéssel azonos, felróhatósági alapú maradt, míg a kontraktuális felelősség körében markáns változás következett be.

1. *Non cumul elve*

Több kártérítési felelősség rendszer megléte esetén megeshet, hogy az adott tényállás nemcsak egy felelősségi rendszer szabályainak feleltethető meg, a felelősségi igények kumulálódhatnak, a szerződésszegő fél egyidejűleg egy szerződésen kívüli jogviszony alanyává is válhat. Ilyenkor az egymástól különböző kártérítési igények közül választani kell.

A Ptk. ezt a választási lehetőséget viszont nem engedi át a jogosultnak, hanem a Ptk. 6:145. §-ában maga rendezi a kérdést a non cumul elv (kumulálási tilalom) elfogadásával. E szakasz kimondja, hogy a károsult kártérítési igényét szerződéses kapcsolat esetén a kontraktuális kárfelelősség szabályai szerint érvényesítheti, abban az esetben is, ha a károkozás egyébként a deliktuális felelősséget is megalapozná. A Ptk. ezáltal kizárja a különböző felelősségi rendszerek együttes alkalmazását, mely

⁸ Vékás Lajos- Gárdos Péter i.m. Ptk.6:142.§

azért szükséges, mivel a felelősségi rendszertől függően a következmények levonása más eredményre vezethetne ugyanazon káresemény és a károkozó magatartás esetén.

A non cumul elv célja elsősorban az, hogy a szerződésszegéssel okozott károkért fennálló felelősségi szabályokat, melyek a kockázatok elosztását kívánja biztosítani, ne lehessen megkerülni a szerződésen kívüli károkért való felelősség szabályainak alkalmazásával. A párhuzamos kártérítési igények érvényesítését kizáró Ptk. rendelkezésből az is következik, hogy ha az adott szerződés tartalmaz felelősségkizáró vagy korlátozó kikötést, a szerződés ezen kikötését a deliktuális kártérítési igény érvényesítésével nem lehet kijátszani.

A non cumul szabály azonban csak a szerződő felek viszonylatában érvényesül. Ennélfogva közös károkozás esetén a jogosult választása szerint a szerződéses partnerével szemben a kontraktuális felelősség szabályai alapján, vagy másik azon károkozóval szemben, akivel nem áll szerződéses kapcsolatban, a deliktuális kárfelelősség szabályai alapján léphet fel, továbbá együttesen is perelheti őket egyetemleges kötelezettségükre figyelemmel. A párhuzamos kártérítési igények kizárása viszont nem jelenti azt, hogy a károsult sérelmeinek orvoslását ne más jogintézmény igénybevitelével érje el, például a szerződés megtámadása révén az eredeti állapot helyreállítását⁹.

Az igényérvényesítés során viszont fontos, hogy a károsult a jogalapot jól jelölje meg, mivel a jelenleg hatályos polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) alapján a jogcímhez kötöttség érvényesül a polgári eljárásban. Ez azt jelenti, hogy a Pp. 342. § (3) bekezdése alapján az érdemi döntés - a törvény eltérő rendelkezése hiányában - nem terjedhet ki olyan jogra, amelyet a fél a perben nem állított, azaz a bíróság döntését nem alapíthatja olyan jogra, melyet a felek a perben nem érvényesítettek, ezért amennyiben a károsult kereseti kérelmében igényét téves jogcím alapján érvényesíti, a bíróság a keresetének nem fog helyt adni. Így, ha a felek között szerződéses viszony áll fenn, a kár azzal összefüggésben keletkezett, de a jogosult igényét a Ptk. 6:519. §-ában foglalt deliktuális kárfelelősségi alapon terjeszti elő, akkor keresete alaptalan lesz. Az esetleges ellentmondások tisztázására anyagi pervezetés keretében kerülhet sor.

⁹ Barta Judit- Barzó Tímea- Csák Csilla (szerk): Magyarázat a kártérítési jogról, Wolters Kluwer, 2018, Budapest, 140. oldal

A korábbi eljárásjogi törvény alapján a téves jogalap megjelölés nem jelentett volna akadályt, mivel a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (régii Pp.) alapján elbírálandó ügyekben nem érvényesült a jogcímhez kötöttség, ezért a párhuzamos kártérítési igények kizárásáról rendelkező Ptk. 6:145.§-ából nem következett a tévesen a deliktuális felelősség szabályaira alapított kereset megalapozatlansága¹⁰.

A párhuzamos kártérítési igények kizárásának előírása az ingyenes szerződések esetében vethet fel problémákat, melyre a dolgozat utolsó részében térek ki.

III. Kontraktuális kárfelelősség (szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség)

A kontraktuális (Ptk. 6:142.§-6:147.§) és deliktuális felelősség (Ptk. 6:519.§) szétválasztását követően a már írtak szerint a Ptk. a kontraktuális kárfelelősség szabályozását új alapokra helyezte azzal, hogy a kimentés feltételrendszerére, valamint a megtérítendő kár feltételeire eltérő szabályokat állapított meg. A megszigorított objektív alapú kimentés, illetve a kártérítés nagyságának korlátozása mellett a Ptk. 6:144. §-ában foglalt utaló normával egészíti ki a szerződésszegés miatti kártérítés szabályait a deliktuális kárfelelősség szabályaival.

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény hatálybalépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről szóló 2013. évi CLXXVII. törvény (Ptké.) 50.§ (1) bekezdése értelmében a jelenlegi szabályozás azon szerződésekre vonatkozik, melyeket a Ptk. hatálybalépést követően kötöttek, míg az azt megelőzően létrejött szerződések vonatkozásában, a régi Ptk. az irányadó, abban az esetben is, ha a szerződés megszegése, illetve a károk bekövetkezése a hatálybalépés után történt.

Megemlítendő még az is, hogy a Ptk. 6.142.§-ának alkalmazási köre a Ptk. Hatodik Könyvének XXII. Fejezetén túlmutat, mivel a Ptk. több rendelkezése is visszautal erre a szakaszra. Így A szerződés általános szabályai cím alatti rendelkezések közül az együttműködési és tájékoztatási kötelezettség [Ptk. 6:62.§ (3) bekezdés], az akadályközlési kötelezettség [Ptk. 6:126.§ (2) bekezdés], a bíróság szerződést érvényessé nyilvánító döntése [Ptk. 6:110. § (2) bekezdése] és a felek akaratából történő

¹⁰ Kúria Pfv.III.20.033/2022/5., BH2021.43.

érvényessé válása [Ptk.6:111.§ (2) bekezdés], az elállás, felmondás [Ptk. 6:140.§ (3) bekezdés], lehetetlenné válás [Ptk. 6:180.§, 6:181.§ (2) bekezdése], a foglaló [Ptk. 6:185.§ (2) és (3) bekezdései], kötbér [Ptk. 6:186. § (1) bekezdés], a jogvesztés [Ptk. 6:190. § (1) bekezdés] esetében, valamint a Harmadik Könyvben a jogi személy cím alatt is felhívja a szerződésszegésért való felelősség szabályait¹¹.

1. A kontraktuális kárfelelősség tényállási elemei

A Ptk. 6:142. §-a alapján, aki a szerződés megszegésével kárt okoz, köteles azt megtéríteni. A Ptk. a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség kiinduló feltételein nem változtatott, így a felelősség megállapításához változatlanul szükséges konjunktív feltételek:

- a károkozó magatartás (szerződésszegés),
- a kár,
- az okozati összefüggés a károkozó magatartás és a kár között, valamint
- a kimentés hiánya a károkozó részéről.

Az egyes tényállási elemek bizonyítására vonatkozó szabályok, valamint elvek is változatlanok maradtak, azaz a szerződésszegés, a kár beállta és mértéke, illetőleg a szerződésszegés és a kár közötti okozati összefüggés körében a bizonyítás a károsultat terheli¹², a szerződésszegő fél pedig kimentheti magát a felelősség alól. A bizonyítási teher azonban bizonyos esetekben megfordul, mint például a fogyasztó és a vállalkozás közti szerződés esetén a hibás teljesítés vélelme (Ptk. 6:158.§) folytán.

1.1. Károkozó magatartás - szerződésszegés

A szerződés a gazdasági élet egyik legjelentősebb jogintézménye, mely az esetek nagy többségében teljesedésbe is megy, a felek szerződésszerűen teljesítenek, azonban olykor megesisik, hogy valamely kötelezettség szerződésszerű teljesítése elmarad, mely a Ptk. 6:137. § -ban foglalt rendelkezés

¹¹ Csöndes Mónika: A Covid -19.-járvány és a szerződésszegésért való felelősség alóli mentesülés egyes kérdései: Kártérítési és Biztosítási jog folyóirat II. évfolyam 3. szám

¹² T/7971. számú Törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről 586. oldal 7/a.

értelmében a szerződés megszegését jelenti. A Ptk. 6:137.§-a valamennyi szerződés esetére alkalmazandó általános fogalom.

A Ptk. ezenkívül a leggyakrabban előforduló szerződésszegéseket külön is nevesíti: a kötelezett késedelmét, a jogosult átvételi késedelmét, hibás teljesítést, a teljesítés lehetetlenné válását, a teljesítés megtagadását és a szerződésben vállalt jognyilatkozatok megtételének elmulasztását. Azonban ezen túlmenően bármilyen további nem nevesített magatartás - mely megvalósulhat tevéssel vagy mulasztással is - szerződésszegésnek minősülhet.

A szerződésszegésnek különböző típusai lehetnek a szerződés létszakaszaira, illetőleg a szolgáltatás tárgyára tekintettel. Ha szolgáltatás tárgya oszthatatlan, a szerződésszegés teljes, mely azt jelenti, hogy a szolgáltatás egy részére ható szerződésszegés az egész szerződésre kihat, és a jogkövetkezmények az egész szerződésre beállnak. A felek a szerződésben azonban olyan szolgáltatást is oszthatatlannak minősíthetnek, melyek alapesetben oszthatók. Részleges szerződésszegés¹³ kizárólag az osztható szolgáltatások kapcsán értelmezhető: ha a szerződésszegés az osztható szolgáltatás egy részét érinti, a jogkövetkezmények is kizárólag erre a részre állnak be, kivéve ha az a jogosult lényeges jogi érdekét sértené¹⁴.

Közbenső és előzetes szerződésszegés általában a teljesítési folyamatok és a hosszabb idejű összetett szolgáltatások során merül fel. A közbenső szerződésszegés legtöbbször mulasztással valósul meg, melyet a Ptk. 6:150.§-a szerint a fél akkor követ el, ha elmulasztja megtenni azokat az intézkedéseket vagy nyilatkozatokat, melyek szükségesek ahhoz, hogy a másik fél a szerződésből eredő kötelezettségeit megfelelően teljesíthesse. A közbenső szerződésszegés a másik fél teljesítését okozati összefüggésben akadályozó körülmény, mely ennél fogva kizárja az ő szerződésszegését, de csak az okozati összefüggés által meghatározott körben,¹⁵ ezt rögzíti a Ptk. 6:150.§ (2) bekezdése is. Pénzkötelmeknél a leggyakoribb közbenső intézkedés a jogszabályban vagy a szerződésben megkövetelt számlaadási kötelezettség. A bírói gyakorlat alapján a számlázási kötelezettség elmulasztása jogosulti késedelmet eredményez, melynek legfontosabb következménye, hogy kizárja

¹³ Ptk. 6:149.§

¹⁴ Barta Judit- Barzó Tímea- Csák Csilla (szerk) i.m.: 167. oldal

¹⁵ Vékás Lajos: Szerződési jog. Általános rész, Eötvös, Budapest, 2016. 232. oldal

a kötelezett egyidejű késedelmét, ezért a kamatigény érvényesítésének lehetősége nem a teljesítéssel nyílik meg¹⁶.

Az előzetes szerződésszegés alapja ezzel szemben a teljesítési határidő lejárta előtt bekövetkező nyilvánvaló és előrelátható teljesítőképtelenség, illetőleg nyilvánvaló hibás teljesítés. A Ptk. 6:151. § (1) bekezdése szerint, késedelem miatti előzetes szerződésszegés esetén a kötelezett a szolgáltatását az esedékességkor nem tudja teljesíteni, mely már a teljesítési határidő lejárta előtt nyilvánvalóvá válik, és a teljesítés a jogosultnak már nem áll érdekében. Ennek megvalósulása esetén a jogosult a késedelemből eredő jogokat gyakorolhatja. Ugyanezen szakasz (2) bekezdése alapján pedig hibás teljesítés miatti előzetes szerződésszegésről akkor beszélünk, amikor a teljesítési határidő lejárta előtt az válik nyilvánvalóvá, hogy a teljesítés hibás lesz, ekkor a jogosult a hibás teljesítésből eredő jogokat a hiba kijavítására vagy kicserélésére meghatározott határidő eredménytelen eltelte után gyakorolhatja.

A Fővárosi Ítéltábla egyik döntésében¹⁷ rámutatott arra, hogy a megrendelő a vállalkozó előzetes szerződésszegése, a kivitelezési ütemtől való elmaradása miatt csak akkor állhat el a szerződéstől, ha nyilvánvaló, hogy a vállalkozó a munkát számottevő késedelemmel tudja elvégezni, mivel az arányosság elve ésszerű összefüggést követel meg jogsérelem és a következményei között, így a kismértékű részhatáridő túllépésének nem lehet okszerű, a szerződés mértékével arányban álló szankciója a szerződés azonnali hatályú megszüntetése.

1.2. Kár

A Ptk. - ellentétben a régi Ptk--val - a kár fogalmán csupán a vagyoni károkat érti. A kár a Ptk. 6:144.§ (2) bekezdése folytán alkalmazandó Ptk. 6:522. § (2) bekezdésében meghatározottak szerint nem más, mint

- a károsult vagyonában beállott értékcsökkenés (damnum emergens);
- az elmaradt vagyoni előny (lucrum cessans) és
- a károsultat ért vagyoni hátrányok kiküszöböléséhez szükséges költségek¹⁸.

¹⁶ BH2007. 295

¹⁷ Fővárosi Ítéltábla Pf. 20.577/2013/5., BDT2015. 3299

¹⁸ Ptk. 6:522. § (2) bekezdése

A felmerült kár, azaz a károsult vagyonában beállott értékcsökkenés értéke azzal egyenlő, amelytől a károsult valamely dolog elpusztulása, megsérülése, megrongálódása, elvesztése, stb. folytán esetik, míg az elmaradt vagyoni előnyön azt az értéket értjük, amellyel a károsult vagyona gyarapodott volna, ha a károsító magatartás elmarad, nem következik be. A vagyoni hátrányok kiküszöböléséhez szükséges költségek szintén csökkentik a károsult vagyonát, melyek nem közvetlenül a károkozó magatartás következményei, hanem annak hatására a károsul elhatározása folytán keletkeznek¹⁹. A bírói gyakorlatban ennek megítélése során alapvetően az észszerűség, a célszerűség, az indokoltság, az arányosság objektív kritériumai érvényesülnek.²⁰

A Ptk. a korábbi szabályozással egyezően a szerződésszegéssel okozott kár megtérítése körében is a teljes kártérítési elvből indul ki, azaz a károsultat olyan helyzetbe kell hozni, mint amilyenben a szerződésnek megfelelő teljesítés esetén került volna. A teljes kártérítés elve „tapadókárok” (szolgáltatás tárgyában keletkezett kár) és a szándékos szerződésszegés körében korlát nélkül érvényesül, míg a „következménykárok” (károsult egyéb vagyonában keletkezett kár) és az elmaradt hasznok esetében a megtérítendő mértékét reális határok közé szorítja a Ptk. az előreláthatósági klauzulával, melynek célja a rendkívüli és emiatt előre nem kalkulálható károk megtérítési kötelezettségének kizárása. Ez alapján a szerződésszegés következményeként a jogosult vagyonában keletkezett egyéb károkat és az elmaradt vagyoni előnyt olyan mértékben kell megtéríteni, amilyen mértékben a jogosult bizonyítja, hogy a kár mint a szerződésszegés lehetséges következménye a szerződés megkötésének időpontjában előre látható volt²¹. Fontos kiemelni, hogy a megtérítendő kár mértékénél szabályozott előreláthatóság és a Ptk. 6:142. §-a szerinti, kontraktuális kárfelelősség alóli kimentés egyik feltételét képező előreláthatóság nem ugyanazt jelenti: a megtérítendő kár esetében az előreláthatóság a káros eredményre, nem pedig a szerződésszegésre vonatkozik²².

Érdeemes megemlíteni még, hogy a nem vagyoni kár jogintézményét a Ptk. megszüntette, annak helyébe a személyiségi jogok megsértésének közvetlen kompenzációjaként a sérelemdíjat vezette be. A sérelemdíj fizetésére kötelezés feltételeire, különösen a sérelemdíjra köteles személy meghatározására és a kimentés módjára a Ptk. 2:52.§ (2) bekezdése értelmében a kártérítési

¹⁹ Barta Judit- Barzó Tímea- Csák Csilla (szerk) i.m.: 64-65. oldal

²⁰ BH2022. 296.

²¹ Ptk. 6:143.§ (2) bekezdés

²² Vékás Lajos- Gárdos Péter i.m. Ptk.6:143.§

felelősség szabályait kell azzal alkalmazni, hogy a sérelemdíjra való jogosultsághoz a jogsértés tényén kívül további hátrány bekövetkezésének bizonyítása nem szükséges. Ebből következően, ha a személyiségi jogsértést szerződésszegés valósítja meg, akkor a kimentés feltételeit is a kontraktuális felelősség szabályai alapján kell vizsgálni, viszont mivel a kár megtérítésére vonatkozó szabályok a sérelemdíj körében nem irányadók, így a Ptk. 6:143. §(2) bekezdés szerinti előreláthatósági korlát szabályai sem.

Ahogy arra már korábban utaltam, a kártérítési felelősség szükségképpeni feltételeinek fennállását a perben kártérítési igényt érvényesítő károsultnak kell bizonyítania, így a kárt is. Tekintettel arra, hogy konjunktív feltételekről lévén szó, a felelősség fennállását bármelyik hiánya kizárja, és értelemszerűen szükségtelenné teszi a később tárgyalandó Ptk. 6:142. §-ában meghatározott kimentési feltételeknek a kötelezett általi bizonyítását. A Kúria egyik eseti döntésében²³ rögzítette, hogy a keresetben állított kár bekövetkezésének hiánya szükségtelenné teszi a kimentés feltételeinek vizsgálata mellett a kártérítés mértékére vonatkozó rendelkezések alkalmazását is, ezért a szerződésszegés szándékossága kérdésében való állásfoglalás is mellőzhető. Jelen ügyben a kereset elutasításának oka nem a bizonyítás elmaradása vagy sikertelensége volt, hanem az, hogy a felperes által állított tények még valóságuk esetén sem alapozhatták volna meg a keresetet.

1.3. Okozati összefüggés

Az okozati összefüggés kapcsán különböző elméletek alakultak ki a jogirodalomban attól függően, hogy csak a ténybeli okozatosságot, vagy amellet a jogi okozatosságot is kell-e vizsgálni, illetve milyen módon.

Ténybeli okozatosság alapján az okozatosságot a feltételek egyenértékűsége (conditio sine qua non) alapján kell vizsgálni, vagyis oknak tekinthető a kár minden olyan előzménye, amely nélkül az nem következett volna be, függetlenül az okfolyamatban betöltött súlyától. Lényegében minden szerződésszegés oka a kárnak, ami nélkül az nem következett volna be. A Bécsi Vételi Egyezmény - mely a Ptk. szabályozási mintája - is ezen az elven alapul, azonban annak indokolása arra enged

²³ Kúria Pfv. 21.076/2021/4.

következtetni, hogy a ténybeli okozatosság mellett a jogi okozatosság vizsgálatára is szükség van, azaz arra, hogy a kár a szerződésszegés adekvát, tipikus következménye volt-e²⁴.

Mindezek alapján a kontraktuális kártérítési felelősség megállapításához a szerződésszegés és a kár között ok-okozati összefüggésnek kell fennállnia, melyhez szükséges, hogy a szerződésszegés olyan előzménye legyen a kárnak, amely nélkül az nem következett volna be, illetve, hogy a kár bekövetkezéséhez vezető oksági folyamatban a szerződésszegés releváns oknak minősüljön az egyes előzmények közül. Ez akkor állapítható meg, ha az oksági folyamatba nem ékelődik be olyan lényeges mozzanat, amelyet az okozatossági láncot megszakítaná, továbbá, ha a kár az általános élettapasztalat alapján a szerződésszegés szokásos, tipikus következményének tekinthető.

Ki kell térni arra is, hogy az okozati összefüggés körében nem vizsgálható, hogy a kár bekövetkezését a szerződésszegő kötelezettnek előre kellett-e látnia, mivel a Ptk. 6:521. §-ában lévő előreláthatósági szabály a deliktualis kárfelelősség körében írja elő azt az okozati összefüggés egyik szempontjaként, ezért az a kontraktuális kárfelelősség megállapítása során nem alkalmazható. A Ptk. 144.§-a egyértelműen meghatározza azt a kört, amelyek vonatkozásában a deliktualis kárfelelősség kiegészítő szabályainak alkalmazására mód van. Az előreláthatóság a kontraktuális kárfelelősségnél az okozati összefüggés mellett érvényesül, mégpedig úgy, hogy a felelősség megállapításához szükséges feltételek fennállása esetén a nem szándékos szerződésszegéssel okozati összefüggésbe hozható rendkívüli károk megtérítésének mértékét korlátozza²⁵.

A gyakorlatban a bíróság nem találta megállapíthatónak az ok-okozati összefüggést abban az esetben, amikor az okiratszerkesztő ügyvéd elmulasztotta tájékoztatni az ügyfelét arra vonatkozóan, hogy a közbenső jogszerzés ingatlan-nyilvántartási bejegyzése is szükséges a tulajdonjog megszerzéséhez²⁶. Az egyik döntésben a bíróság továbbá egyetértett azzal, hogy az okozatossági elméletek közül az adekvát kauzalitás elvét kell szem előtt tartani, mely alapján az adott eredmény, a felperes kára bekövetkezéséhez vezető okok közül a releváns, azon meghatározó oknak volt jelentősége, mely nélkül a kára nem következett volna be, ez az ok az adott tényállás alapján pedig a felperes önhibájából fakadt²⁷.

²⁴ Wellmann György (szerk.): Az új Ptk magyarázata V. kötet, Hvg-Orac, Budapest, 2018. 315. oldal.

²⁵ Pécsi Ítéltábla 1/2015. (VI.1). sz. polgári kollégiumi ajánlás

²⁶ EBH.2006.1410.

²⁷ Győri Ítéltábla Pf.20.078/2017/4.

Leszögezhető, hogy amennyiben bármelyik fentebb ismertetett, felelősség megállapításához szükséges tényállási elem nem bizonyított, kizárt a károkozó elmarasztalása, és figyelemmel arra, hogy nincs olyan eljárásjogi rendelkezés, mely a bíróság számára előírná ezen feltételek sorrendiségét, nem jogszabálysértő, ha a bíróság csak a felperes által megnevezett szerződészegés és a kár közötti okozati összefüggést vizsgálja, mivel ha ez nem állapítható meg, a felelősség megállapítására eleve nem is kerülhet sor²⁸.

1.4. Kimentés hiánya

A szerződészegéssel okozott károkért való felelősség megállapításához a már kifejtett három tényállási elem: szerződészegő magatartás, kár bekövetkezte és mértéke, valamint a kettő közötti okozati összefüggés esetén az is szükséges, hogy a károkozó a felelőssége alól ne tudja kimenteni magát. A kontraktuális kárfelelősség alóli mentesülés feltételrendszere a következőkben kerül ismertetésre.

IV. Kontraktuális felelősség alóli mentesülés visszterhes szerződések esetén

A Ptk. a visszterhes és az ingyenes szerződések esetén a kártérítési felelősség alóli mentesülést eltérően szabályozza, melyek közül először a Ptk. 6:142. §-ában szabályozott, visszterhes szerződésekre vonatkozó kimentési rendszer és az annak alapján érvényesülő gyakorlatot mutatom be.

A Ptk. egyik legmeghatározóbb újítása a már említettek szerint a szerződéssel okozott károkért való felelősség körében, hogy szakítva a felróhatósági alapú szabályozással, azt objektív alapra helyezte, melynek eredményeképpen a kimentés szabályai szigorúbbakká váltak. A szabályozás a gyakorlatban megjelent szigorodó tendenciát öltötte ezáltal normatív formába. A feltételrendszer kialakításához nemzetközi példákat vettek alapul (CISG 79. cikk, PECL 3:104. cikk, UNIDROIT Alapelvek 7.1.7.cikk)²⁹.

²⁸ BH.2007.124.

²⁹ Vékás Lajos: Szerződészegési kártérítési felelősség a bírói gyakorlatban: Magyar Jog, 2020/10. 561. oldal

Tekintettel arra, hogy a kártérítési felelősség visszaterhes szerződések megszegés esetén sem lehet abszolút, ezért a szerződést megszegő fél számára biztosítani kell a felelősség alóli mentesülést, melyre a Ptk. 6:142. §-ának második mondata alapján akkor van lehetőség, ha a szerződésszegő fél bizonyítja, hogy a szerződésszegést

- ellenőrzési körén kívül eső,
- a szerződéskötés időpontjában előre nem látható körülmény okozta,
- és nem volt elvárható, hogy a körülményt elkerülje vagy a kárt elhárítsa³⁰.

A fenti három feltétel konjunktív feltételek, vagyis együttes bizonyításuk kell ahhoz, hogy a károkozó mentesüljön a felelősség alól, amennyiben a károsult a kárfelelősség megállapításához szükséges szintén konjunktív feltételek (szerződésszegés, kár, okozati összefüggés) fennállását már bizonyította. A bizonyítási teher a kimentés hármask feltétele vonatkozásában a szerződésszegő félen van, melyet viszont valamelyest árnyal az, hogy a kimentés alapjául szolgáló tények és körülmények minősítése, illetve, hogy e körülmények fennállása eleget tesz-e a kimentési feltételekben foglaltaknak bírói mérlegelés körébe tartozó jogkérdés³¹.

1. Kimentés feltételei

1.1. Ellenőrzési körön kívül eső körülmény

A szerződésszegésért való felelősség alóli mentesülés feltételeként elsőként azt kívánja meg a szabályozás, hogy a fél ellenőrzési körén kívül merüljön fel a károkozó körülmény. Ezt voltaképpen Vékás Lajos szerint³² a mentesülés alapfeltétele, hiszen amennyiben ezt a károkozó nem tudja bizonyítani, úgy a kimentés további feltételeit már nem is kell vizsgálni. Ezt rögzíti egy ítélőtáblai döntés³³ is, mely kimondta, hogy a felperes azon nyilatkozata, mely szerint a működési körében felmerült okból nem állt meg a kijelölt megállóhelyen a buszsofőr, már szükségtelenné tette a felelősség alóli mentesülésének további vizsgálatát.

³⁰ Ptk. 6:142.§

³¹ Fuglinszky Ádám: Kártérítési jog, Hvg-Orac 2015., 112. oldal

³² Vékás Lajos: Szerződésszegési kártérítési felelősség a bírói gyakorlatban, i.m. 561. oldal

³³ BDT 2017.3695.

Az ellenőrzési körön kívül eső körülményeket tételesen felsorolni lehetetlen, és a Ptk. sem határozza meg a fogalmi elemeit, de általában azokat tekintjük annak, amely külső, a kötelezett tevékenységi körén kívül eső körülmények, és amit a kötelezett nem tud befolyásolni, amire nincs ráhatása, így elsősorban a külső vis maior esetei tartoznak ebbe a körbe³⁴. Ilyennek minősülnek a természeti katasztrófák (árvíz, villámcsapás, földrengés, aszály, járvány, stb.), némely politikai-társadalmi események (háború, felkelés, közlekedési útvonal lezárása), bizonyos állami intézkedések (embargó, behozatali-kiviteli tilalmak, devizakorlátozások, járvány esetén országhatárok, települések lezárása), külső körülmények okozta súlyos üzemzavarok (pl. külső áramellátásban jelentkező tartós kimaradások), teljesen váratlan, radikális piaci változások (drasztikus árrobbanás, rendkívüli meggyengülése a fizetés pénznemének).

A szerződő felek azonban a szerződésben saját maguk is meghatározhatják, hogy milyen szerződészerű teljesítést akadályozó körülményeket tekintenek vis maiornak. Ez történhet úgy, hogy a felek példálózó jelleggel vagy taxatív felsorolással rögzítik a szerződésben ezeket a körülményeket, de van arra is példa, hogy magát a vis maior fogalmát határozzák meg a szerződésben. Ugyanakkor a jól megfogalmazott vis maior klauzulák a definitív meghatározásnál részletesebbek, mivel további kötelezettségeket és eljárási rendet szabnak meg a felek részére a vis maior esemény bekövetkezésére, és egyidejűleg meghatározzák annak a vállalt szerződéses kötelezettségre gyakorolt joghatásait is. Ennek megfelelően tartalmazzák milyen külső körülményeket tekintenek vis maiornak, és melyeket zárnak ki ebből, milyen oksági kapcsolatnak kell fennállnia a vis maior esemény és a szerződésszegés között, mely időtartamon túl kell fennállnia, milyen eljárásrend, tájékoztatási, bejelentési, egyeztetési kötelezettség terheli a feleket, és a vis maiorra hivatkozó félnek milyen adatszolgáltatási, bizonyítási, valamint kárenyhítési kötelezettsége van, illetőleg milyen hatása van a szerződésre, illetve a vállalt szolgáltatásra a vis maior eseménynek (pl. szünetel a teljesítés, stb.)³⁵. Ha viszont a szerződés nem foglal magában a vis maiorra vonatkozó rendelkezéseket, illetőleg azok nem egyértelműek, abban az esetben az akadályozó körülményeket a jogszabály és annak bírói gyakorlata alapján kell értékelni.

³⁴ T/7971. számú törvényjavaslat 587. oldal

³⁵ Fabók Zoltán- Györfi Tóth Péter - Seres Márk: A COVID-19, mint potenciális vis-maior esemény hatása a magánjogi szerződéses jogviszonyokra: <https://blogs.dlapiper.com/advocatus/2020/04/a-covid-19-mint-potencialis-vis-maior-esemeny-hatasa-a-maganjogi-szerzodeses-jogviszonyokra/> (letöltés:2023.04.20)

Érdemes azonban arra is kitérni, hogy nem minden vis maior eset minősül egyúttal ellenőrzési körön kívüli körülménynek, valamint nem minden ellenőrzési körön kívüli körülmény lesz szükségszerűen egyúttal (a további kimentési feltétel szerint) előre láthatatlan. Ennélfogva kimondható, hogy a Ptk. 6:142.§-a szerint tényállási elemek körében annak van jelentősége, hogy a valamely körülmény ellenőrzési körön kívüli körülménynek minősül-e, és ha igen, külön vizsgálni kell, hogy a körülmény bekövetkezésével számolni kellett-e vagy sem.

A fentebb már kifejtettekből az is következik, hogy a kártérítési felelősség alóli mentesülést a szerződésszegés szabályai nem teszik lehetővé az ellenőrzési körbe tartozó úgynevezett „belső” vis maior esetén - ilyen például a Ptk. indokolása³⁶ alapján saját üzemi rend szervezési és egyéb zavarai, az alkalmazottak magatartásai, beszerzési nehézségek - akkor sem, ha a körülményre a kötelezettnek nincs befolyása, arra hatást nem tud gyakorolni. Az új Ptk. értelmezésének támogatására létrejött Tanácsadó Testület véleményében ezt kifejezésre is juttatta, mely során rögzítette, hogy önmagában az, hogy a szerződésszegő a körülményt nem képes befolyásolni, nem képes arra hatást gyakorolni, nem eredményezi azt, hogy a körülményt ellenőrzési körön kívülinek kell tekinteni, és ennélfogva ellenőrzési körbe tartozó lehet az olyan „belső” objektív körülmény is, amely a szerződésszegő fél által nem volt befolyásolható, és amely gondos ellenőrzéssel sem volt elhárítható³⁷. Ezzel hasonlóan az elsők között foglalt állást Kemenes István, aki - többek között - az alábbi példával szemléltette álláspontját, mely szerint ellenőrzési körbe tartozó, a kötelezett által nem befolyásolható belső ok, ha a személygépkocsi-gyártó gépsor rejtett hibája folytán egy gépjármű széria hibás lesz, és emiatt balesetek következnek be, vagy a kivitelező vállalkozó azért lépi túl a teljesítési határidőt, mely az alkalmazottai közül többen betegek lesznek³⁸.

A Ptk. szabályozási mintájának minősülő Bécsi Vételi Egyezmény gyakorlata szerint a kötelezett ellenőrzési körébe tartoznak még az üzemi és folyamatszervezési zavarok, akkor is ha annak oka például haláleset vagy betegség, továbbá ha a kötelezett a gyártó, maga a gyártási folyamat, ideértve a nyersanyagok/félkész termékek beszerzését, a munkavállalók munkavégzési készségét, hajlandóságát, a teljesítéshez szükséges pénzügyi helyzetet, pénzügyi teljesítőképességet, illetőleg ez alapján az energiaellátási nehézségek is. A beszerzési nehézségek csak kivételesen esnek az

³⁶ T/7971. számú törvényjavaslat 587. oldal

³⁷ Új Ptk. Tanácsadó Testület véleménye: <https://kuria-birosag.hu/ptk>

³⁸ Kemenes István: A kontraktuális kártérítés egyes kérdései Magyar Jog 2017.1. szám, 3. oldal

ellenőrzési körön kívülre, ha az áru teljesen eltűnt a piacról, ameddig beszerezhető, akár veszteségek árán is, az ellenőrzési körbe tartozik. Ebből levezethető, hogy a kötelezett a saját személyében vagy szervezetében felmerülő körülmények kockázatát viselni köteles.

A bíróságoknak mindezek alapján az eset összes körülményének mérlegelése alapján kell állást foglalnia abban, hogy az adott körülmény a szerződészegő fél ellenőrzési körén kívülnek tekintendő-e.

Az ítélezési gyakorlat szerint a tó partján álló szálló ellenőrzési körébe tartozónak minősül, ha a vendég a szállodához tartozó tóparti stéghez vezető úton elesik a lejárót keresztező, árvíz védelmi okokból kitett homokzsákokból álló védőgáton, abban az esetben is, ha a gátat az önkormányzat építette, mivel a szálloda üzemeltetője kezdeményezhette volna a gát részleges megbontását, illetőleg hozhatott volna biztonsági intézkedéseket (pl. figyelmeztető tábla), átjárót létesíthetett volna a homokzsákok felett, melyek a balesetet megelőzhatték volna³⁹.

Nem minősül a vállalkozó ellenőrzési körén kívül eső körülménynek, és így nem alkalmas a kötbérfelelősség alóli kimentésre az, ha a szerződés alapján a vállalkozó a feladatkörébe tartozó tervek elkészítésével késedelembe esik, továbbá az sem, ha az alvállalkozó késedelmesen teljesít. Az alperesi vállalkozás az adott ügyben arra hivatkozott, hogy a késedelmet az érdekkörén kívüli eső, előre nem látható akadályozó körülmények okozták, mégpedig az, hogy a kivitelezés során a híd alapozásának felperes által adott terveit nem voltak megfelelőek állékonysági szempontból, az általa kimunkált műszaki megoldást, cölöpözést pedig a régészeti hatóság nem fogadta el, így újabb módosításra volt szükség. Az ítéletvégül döntésében - az alperes védekezésével szemben - rámutatott arra, hogy a Ptk. 6:142. §-ában foglalt rendelkezés kockázattelepítési szabály. A szerződésben a felek az alperes feladatává tették a tervezést, az azzal kapcsolatos felelősséget rá telepítették, így a tervezés esetleges hibájából, késedelméből eredő kockázatokat is neki kell viselnie, ezért a kimentése körében alappal nem hivatkozhat a híd tervezésének késedelmére⁴⁰.

Az alperesi vállalkozás felülvizsgálati kérelme nyomán eljáró Kúria⁴¹ egyetértett a Ptk. 6:142. §-ában foglalt rendelkezés kockázattelepítési szabály jellegével összefüggésben kifejtettekkel, egyúttal

³⁹ BDT 2017.3719, Fővárosi Ítéletvége 6.Pf.20.052/2017/5.

⁴⁰ Fővárosi Ítéletvége Gf.40.438/2020/5.

⁴¹ Kúria Pfv. 20.784/2021/6.

rögzítette, hogy kétségtelen, hogy a kontraktuális felelősség körében a Ptk. által alkalmazott szigorú kimentési szabály a kötelezett mentesülését nehezebbé teszi, ennek a jogpolitikai alapja azonban az ítéletábra által is hangsúlyozott, a szerződéses kötelezettségvállalásnál megjelenő tudatos kockázatvállalás. Hozzáfűzte még, hogy a Ptk. 6:142. §-ának szabályozási mintájául a Bécsi Vételi Egyezmény bírói gyakorlata szolgált, és a kivitelezési terület mint régészeti lelőhely teljesítésre kiható esetleges kockázatai, következményei a kivitelező ún. belső vis maior körébe vonható körülmények, s mint ilyenek nem minősülnek ellenőrzési körön kívül esőnek, mely feltétel hiánya kizárja az alperes mentesülését.

Az alábbi esetben a felsőbb fokon eljáró bíróságok a kimentést és azon belül az ellenőrzési kör fogalmát szigorúbban ítélték meg, mint az elsőfokú bíróság.

Egy autószervíz által végzett próbaút során jelentkező motorhiba kapcsán az elsőfokú bíróság az alperes kártérítési felelősségének mentesülését állapította meg, mivel mindhárom konjunktív feltétel álláspontja szerint fennállt. Rámutatott döntésében arra, hogy a próbaút megtétele nem volt indokolatlan, és annak során az alperes törvényes képviselője vezetői hibát sem vétett. Ebből arra következtetett, hogy a meghibásodást az alperes által nem befolyásolható, vagyis ellenőrzési körén kívül eső körülmény okozta, és az alperes a rendelkezésére álló adatok alapján alappal nem következtethetett arra, hogy a próbaút megtétele során a motor töréskárt fog szenvedni, ezért megállapíthatónak tartotta azt is, hogy a motorhibát a szerződéskötéskor az alperes által előre nem látható körülmény okozta, illetőleg az alperes törvényes képviselője az újraindítást követően nem tapasztalt a hiba bekövetkezésére utaló körülményt, amiből az elsőfokú bíróság arra vont következtetést, hogy az alperesnek a próbaút során nem kellett a motor töréskárával számolnia, így tőle a károkozó körülmény elkerülése vagy a kár elhárítása nem volt elvárható.

A másodfokú bíróság és az azt követően eljáró Kúria azonban eltérő jogi következtetésre jutott a mentesülés körében.

A másodfokú bíróság kifejtette, hogy a hibajelenség diagnosztizálását célzó vezetés, azaz a próbaút a vállalkozási szerződés alapján vállalt javításhoz kapcsolódott, ezért ez az alperes ellenőrzési körébe tartozó körülmény, egyúttal hangsúlyozta, hogy az akkor minősülne az alperesi szakszervíz ellenőrzési

körén kívül esőnek, ha az független lenne a szerviztevékenységtől, ami az adott esetben nem állapítható meg. Utalt arra, hogy egyértelműen megállapítható önmagából abból, hogy a hibás, de működő motor az alperes általi próbaút során tört szét az, hogy a károkozás az alperes ellenőrzési körén belüli körülmény következménye.

A Kúria a másodfokú bíróság által kifejtettekkel egyetértve hangsúlyozta, hogy önmagában az, hogy a szerződészegő fél az adott körülményt nem képes befolyásolni, valamint nem képes arra hatást gyakorolni, nem származik az, hogy a körülményt ellenőrzési körön kívül esőnek kell tekinteni, sőt ebből eredően olyan „belső” objektív körülmény is ellenőrzési körbe tartozó lehet, amely a szerződészegő által nem befolyásolható, és gondos ellenőrzéssel sem elhárítható. Ennélfogva az adott tényállás alapján a vállalkozási szerződés keretében az alperes a javítással együtt járó kockázatokat is vállalta, és a próbaút ezen kockázatviselés körébe, így ellenőrzési körébe tartozott, mely alapján az annak során bekövetkezett kárért fennálló felelőssége alól nem mentheti ki magát eredményesen⁴².

A másodfokon eljáró Pécsi Ítéletábrla egy másik döntés⁴³ kapcsán úgy foglalt állást, hogy nem tekinthető ellenőrzési körön kívüli körülménynek egyébként az, hogy a felperes esős időben, az előírt zsák viselése nélkül használta az úgynevezett szabadtéri száraz csúszdát - amit alperes ugyan nem bizonyított - mivel esős időben, ahogy azt a tanúk is előadták, az alperes dolgozóinak a csúszda használatát lezárással kellett volna a balesetek megelőzése végett megakadályozni, ilyen azonban nem történt. Továbbá kitért arra, hogy a perben nem volt adat, hogy a felperes nem használta a zsákot, csak arra tett előadást, hogy gyorsuláskor kitámasztotta benne a lábát. A csúszdát bárki igénybe vehette, használatához nem volt szükség különleges képességekre, ismeretekre, oktatásra. Rögzítette azt is, hogy a biztonságos üzemeltetés érdekében olyan körülményeket kell kialakítani (zsákhasználat, ütközéshez párna biztosítása), hogy a szolgáltatás igénybe vevője akkor se szenvedjen súlyos balesetet, ha esetleg a zsákba berakott lábai egyikével kitámaszt.

Olyan döntés⁴⁴ is született, melyben a bíróság a Ptk. 6:180. § (1)-(3) bekezdéseinek utaló szabálya folytán a szerződés lehetetlenülésének esetére alkalmazandó Ptk. 6:142. §-a alapján - a közreható

⁴² BH.2021.259., Kúria Pfv.V.20.339/2020/9.

⁴³ Pécsi Ítéletábrla Pf. 20.065/2021/6.

⁴⁴ Szegedi Ítéletábrla Gf.III.30.061/2018/4.

okok egymás közti arányát, a kockázatvállalások, illetve a közreműködő vevő oldalán is részben károkozást eredményező magatartás súlyát mérlegelve - csak részlegesen -, 75%-os arányban tette lehetővé a felelősség alóli mentesülést. A szerződéskötés folyamata, a tárgyalások elhúzódása és a vevő által nem megfelelően választott vetőmag mellett a kedvezőtlen, csapadékszegény időjárást, mely a termés kiesésben közrehatott, értékelte a bíróság, egyúttal azt is megállapította, hogy ilyen közrehatási arányban a termés kiesés az alperesek ellenőrzési körén kívüli, előre nem látható körülményekre volt visszavezethető, amelyekre nézve nem volt elvárható, hogy alperesek a kárt elhárítsák.

A Kúria egy másik eseti döntésében⁴⁵ - mely során a felperes az alperes által üzemeltett játszóházban szenvedett balesetet, akként, hogy mászófalra biztosító karabiner becsatolása nélkül mászott fel, amit a szolgálatot teljesítő falmesterek csak később vettek észre - arra jutott, hogy az elsőfokú bíróság a másodfokú bíróság által helybenhagyott ítéletének indokolásában helyesen állapította meg, hogy a szerződésszegés oka nem az alperes ellenőrzési körén kívüli körülmény volt, tekintettel arra, hogy a szerződés alapján az őt terhelő biztonságos üzemeltetés kötelezettségébe - egyebek mellett - a biztonsági kötél nélküli mászás megakadályozása, és veszélyhelyzet észlelése esetén a baleset elkerüléséhez szükséges intézkedések megtétele is beletartozott. Az elsőfokú bíróság a felperes közrehatását - mely a biztonsági előírások megszegésében állt - értékelve a Ptk. 6:537. § (1) bekezdése alapján kármegosztás alkalmazott, ennek során az alperes terhére értékelte a tevékenység fokozott veszélyes jellegét, ezért a felperes javára kedvezőbb 60-40% arányú kármegosztást talált megalapozottnak. Az ügyben eljáró bíróságok azt is rögzítették, hogy a Ptk. 6:144.§ (1) bekezdése értelmében a károsulti közrehatás és a kármegosztás kérdésében a szerződésszegéssel okozott kár esetén is a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályai alapján kell dönten.

Nem kétséges, hogy a 2020. év elején Magyarországon megjelenő COVID-19 -hez kötődő világjárvány és az ahhoz kapcsolódó hatósági korlátozások, intézkedések hatásai a járvány megjelenését megelőzően szerződő felek ellenőrzési körén kívüli körülmények, azonban minden esetben vizsgálni kell annak a konkrét szerződésre gyakorolt hatását. A kötelezett ellenőrzési körén kívül esnek így a járvány folytán elrendelt állami intézkedések és ezek hatásai, például a kijárási tilalom, ha érintette a kötelezett tevékenységét, a határzár, karantén. Előfordulhat, hogy a járvány nem a kötelezettet

⁴⁵ KúriaPfv.III.20.033/2022/5.

érinti közvetlenül, hanem annak beszállítóját, ezt az esetet a szakirodalom azonban külön kezeli, mivel a beszerzés kockázatát mindig a kötelezett viseli, mely kiterjed a nyersanyagok, félkész termék beszerzési költségének emelkedésére is, továbbá a beszállító kiesése esetén elvárás a kötelezettel szemben, hogy az árut máshonnan szerezze be, ha elérhető a piacon. Ez utóbbit elvárás leginkább viszont a harmadik kimentési feltétel körében vizsgálendő⁴⁶.

A Kúria egy felülvizsgálat megtagadása során hozott döntésében az elsőkú bírósággal - szemben a másodfokú bírósággal- egyetértve a koronavírus járvány, illetve az általa előidézett veszélyhelyzet, mint ellenőrzési körön kívül eső körülmény körében megjegyezte, hogy a beszerzési nehézségek a kötelezett ellenőrzési körébe tartoznak, és csak kivételesen (a szerződés szerű teljesítés ténylegesen lehetetlenné válásakor, ha pl. az adott áru teljesen eltűnt a piacról) tekinthetők ellenőrzési körön kívülinek⁴⁷.

A Ptk. 6:142. §-ában foglalt jogszabályi rendelkezés bírói gyakorlata alapján leszögezhető, hogy a bíróságok a jogalkotó szándékával egyezően a felróhatóságnál magasabb szintű elvárást támasztanak a szerződészegő féllel szemben kimentése vonatkozásában, illetve megállapítható az is, hogy a gyakorlatban is érvényesül, hogy az ellenőrzési körön belül felmerülő elháríthatatlan körülmény nem szolgálhat a kimentés alapjául. A peres eljárásokban első körben általában az ellenőrzési körön kívüli körülmény vizsgálatára kerül sor, így annak bizonyíthatatlansága esetén - a további kimentési feltételek vizsgálata nélkül - a kimentés sikertelenségét állapítják meg a bíróságok.

1.2. Szerződéskötéskor előre nem látható körülmény

A mentesülés második feltétele a kártérítési felelősség alól, hogy az ellenőrzési körön kívül eső körülmény a szerződészegő részéről a szerződéskötés időpontjában ne legyen előrelátható. Ennélfogva nem mentesülhet a fél olyan körülmény folytán, mely a saját ellenőrzési körén kívül esik ugyan, de azzal a szerződéskötéskor objektívan, vagyis a kötelezett helyzetében lévő, észszerűen eljáró személy mércéjével az adott körülmények között számolnia kellett. Ezen mérce megítélésénél

⁴⁶ Fuglinszky Ádám: A koronavírus-járvány hatásai a kontraktuális felelősségre. In: Gárdos-Orosz Fruzsina-Lőrincz Viktor Olivér (szerk): Jogi Diagnózisok II: A Covid-19-világjárvány hatásai a jogrendszerre, Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, Budapest 2022., 49-51. oldal

⁴⁷ Kúria Pfv. 20.826/2021/2.

tehát nem a konkrét, szerződést megszegő félre vonatkozóan kell kiindulni, hanem azt objektív alapra kell helyezni.

A Ptk. rendelkezése egyértelműen tükrözi, hogy a kimentés feltételeként megkívánt előreláthatóság a szerződésszegésre vonatkozik, és a releváns időpont e tekintetben a szerződéskötés, azaz a kötelezettségvállalás időpontja, a kötelezettnek ekkor kell felmérnie, hogy tud-e szerződésszerűen teljesíteni. Tartós, hosszabb időtartamot felölelő szerződéseknél - ahol a szerződés megkötése és annak megszegése között több idő telik el - (pl. vállalkozási, használati szerződések, stb.) gyakran változnak, módosulnak a kötelezettségek, új kötelezettségek vállalása történik. Ilyenkor a megszegett (új) kötelezettség vállalásának időpontjában kell vizsgálni az annak megszegésére vezető körülmény előreláthatóságát⁴⁸. Az új kötelezettség vállalása szerződésmódosítás, melyre a Ptk. 6:191. § (3) bekezdése alapján a szerződés megkötésére vonatkozó szabályok alkalmazandók⁴⁹.

Az ellenőrzési körön kívüli körülmény akkor mentesülési ok, ha az a szerződéskötéskor nem volt előrelátható, mely előreláthatóságot a szerződésszerű teljesítést akadályozó körülmény tekintetében kell vizsgálni, nem pedig a kárkövetkezmények vonatkozásában, mint a Ptk. 6:143.§ (2) bekezdése szerint kártérítés mértéke esetén érvényesülő előreláthatósági korlátnál.

A Ptk. kommentárja⁵⁰ a közlekedési útvonal lezárását vagy az állami export- vagy importtilalmat említi példaként, melyek nem alkalmasak a mentesülésre, ha azokkal a kötelezettnek a szerződésszegő fél helyzetében lévő személyek mércéjével mérve számolnia kellett. Ha viszont ezzel számolt, akkor ennek kockázatát vagy vállalta a kötelezett, vagy lehetősége volt arra, hogy a szerződésben az ismert kockázatot megfelelően kezelje⁵¹.

A Bécsi Vételi Egyezmény a bírói gyakorlat alapján előrelátható körülményként kezeli a szokásos időjárás körülményeket (nyári melegek, téli fagyok, aszály), a beszállítók nem vagy hibás teljesítését, a szükséges engedélyek megtagadását, az áru raktározásával összefüggő akadályokat és akár az árfolyamingadozásokat is, illetve a várható sztrájkot, ha arról a kötelezett a

⁴⁸ Vékás Lajos: Szerződésszegési kártérítési felelősség a bírói gyakorlatban i.m. 564. oldal

⁴⁹ Gárdos-Orosz-Lőrincz (szerk): In: Fuglinszky Ádám: A koronavírus-járvány hatásai a kontraktuális felelősségre 40. oldal

⁵⁰ Vékás-Gárdos: im: Nagykomentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2012. évi V. törvényhez, Ptk. 6:142.§

⁵¹ Fuglinszky Ádám: A koronavírus-járvány hatásai a kontraktuális felelősségre. In: Gárdos-Orosz-Lőrincz (szerk): i.m. 39. oldal

szerszédészkötészkor tudomásal bírt. Az Egyezmény gyakorlata szerint a körülmény csak akkor tekinthető előre láthatónak, ha típusa, mibenléte rendkívílí és jelentős, nagy horderejú⁵².

A COVID-19 járvány vonatkozásában a tekintetben egyétértés tapasztalható, hogy az a terjedés sebessége, súlyos egészségügi kockázata, gyors és radikális állami intézkedések, stb. rendkívílívé, és az észszerűen eljáró gondos személy részéről is előre nem látható volt⁵³, azonban az csak az eset körülményei alapján ítéíhető meg, hogy a kimentés e körben végül sikeres lesz -e. E szempontból a legmeghatározóbb, hogy mikor kötötték a felek a szerzódést, a járvány megjelenése előtt, vagy már a járvány idején, illetve annak mely szakaszában, illetve jelentősége van annak is, hogy az egyes országokban mikor hirdették ki a veszélyhelyzetet, hoztak-e korlátozó intézkedéseket, ha igen, milyeneket, és ez alapján az adott piacon, iparágban mivel kellett számolni a szerzódó feleknek⁵⁴. Azt is vizsgálni kell, hogy a szerzódó félnek milyen informáltsági szinttel kellett rendelkeznie ezekkel kapcsolatban, mennyiben, és hogyan kellett volna tájékozódnia.

A Kúria egy felülvizsgálat engedélyezése iránti kérelem megtagadása során - mely alapper tényállása szerint a vállalt Covid tesztet az alperes a 2-3 hetes határidőre nem szállította le, ami miatt a felperesnek más forrásokból kellett a tesztet beszereznie, ezért keresetében a magasabb vételár és a szerzódésben kikötött vételár közti különbséget igényelte kártérítésként - többek között rámutatott arra, hogy az akkor fokozódó világjárvány közepette megkötött szerzódések esetén észszerűen eljáró, az adott piaci viszonyokat ismerő szakcégtől elvárható, hogy - éppen különös szaktudása okán - a szerzódés megkötésének időpontjában számoljon a reális korlátozásokkal, azaz a saját teljesítését negatívan befolyásoló körülményekkel, amelyek előreláthatósága kizárja a mentesülését⁵⁵.

Az elsőfokon eljáró bíróság⁵⁶ kifejtette azt is, hogy a tesztekre vonatkozó szerzódést az alperes akkor kötötte meg, amikor a járvány kitörése nemzetközileg ismert volt, Magyarországon a veszélyhelyzet kihirdetésére már sor került, valamint azt is figyelembe kellett venni, hogy a megrendelés a járvány elleni védekezés eszközeül szolgáló termékre vonatkozott, így nyilvánvalóan ezzel kapcsolatban számítani kellett arra, hogy a kereslet a járványhelyzet fokozódásával akár jelentősen

⁵² Fuglinszky Ádám: A koronavírus-járvány hatásai a kontraktuális felelősségre. In: Gárdos-Orosz-Lőrincz (szerk): i.m. 39-40. oldal

⁵³ Fuglinszky Ádám: A koronavírus-járvány hatásai a kontraktuális felelősségre. In: Gárdos-Orosz-Lőrincz (szerk): i.m. 55. oldal

⁵⁴ Csöndes Mónika: A Covid -19.-járvány és a szerzódésszegésért való felelősség alóli mentesülés egyes kérdései, i.m. 11. oldal

⁵⁵ Kúria Pfv. 20.826/2021/2

⁵⁶ Gödöllői Járásbíróság 14.G.40.060/2020/19.

megnövekedhet, mellyel az alperes egyébként is számolt, mivel a felperesnek megküldött árajánlatán utalt arra, hogy amiatt a termékek szállítási határideje módosulhat szükségállapot és a bevezetett korlátozások következtében. Ezen állásponttal a Kúria és a másodfokú bíróság is egyetértett.

Egy másik ügyben az ítéletábra által helybenhagyott törvényszéki ítélet⁵⁷ szerint alperes szerződésszegő magatartása abban állt, hogy olyan ételt szolgáltat fel az étteremben, amelynek elfogyasztása folytán a felperesek Hepatitis A vírussal fertőződtek meg. A bíróság amellett, hogy nyilvánvaló, hogy az étterem működtetőjének ellenőrzési körébe esik a megfelelő higiénés környezet biztosítása, megállapította azt is, hogy nyilvánvalóan előre látható, hogy ha azt nem biztosítják, annak fertőzéses megbetegedés lehet a következménye.

1.3. Elkerülhetetlen körülmény, elháríthatatlan kár

A harmadik feltétele, hogy a szerződésszegő a kártérítési felelőssége alól sikeresen ki tudja magát menteni az, hogy nem volt elvárható, hogy a szerződésszerű teljesítést akadályozó körülményt elkerülje, vagy annak következményeit elhárítsa. E tekintetben a meghatározó időpont a szerződésszegés időpontja, szemben a mentesülés második feltételével, ahol a szerződéskötés időpontja a releváns, vagyis a szerződésszegés időpontjára vonatkoztatva kell vizsgálni, hogy a kötelezettől elvárható volt-e a külső, előre nem látható körülmény elkerülése, a kár elhárítása.

A kimentés ezen feltételeként kifejezett elvárhatóság kapcsán különböző álláspontok alakultak ki: Vékás Lajos szerint⁵⁸ ez lényegében a Ptk. 1:4. § (1) bekezdésében szabályozott alapelvi tétel, mely szerint úgy kell eljárni, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható, ezzel szemben Kemenes István meglátása szerint⁵⁹ az itt meghatározott elvárhatóság az elháríthatatlan, elkerülhetetlen ésszerű határát jelöli ki. Csehi Zoltán szerint⁶⁰ a kötelezettel szemben ezen feltétel nyomán egy elvárás fogalmazódik meg arra vonatkozóan, hogy aktívan, tevőlegesen igyekezzen a szerződésszegést eredményező körülményt elkerülni, továbbá a fenyegető vagy már bekövetkezett kárt elhárítani, ha erre reális lehetősége volt.

⁵⁷ Fővárosi Törvényszék 6.P.25530/2015/40, Fővárosi Ítéletábra 7.Pf.20.693/2018/5.

⁵⁸Vékás Lajos: Szerződésszegési kártérítési felelősség a bírói gyakorlatban, i.m. 564. oldal

⁵⁹ Kemenes István: A kontraktuális kártérítés egyes kérdései i.m.: 3. oldal

⁶⁰ Csehi Zoltán (szerk.): Az új Polgári Törvénykönyv magyarázata, Budapest, Menedzserpraxis, 2014, 138. oldal

További kérdésként merülhet fel, hogy a feltételben a „vagy” szó használata ténylegesen vagylagosságot jelent-e. Vékás Lajos⁶¹, Fuglinszky Ádám⁶² és Leszkoven László⁶³ véleménye szerint is jelen esetben a „vagy” szóból konjunktivitás következik, a szerződésszegő félnek a fenyegető kár elkerülésére és a kár elhárítására egyaránt törekednie kell.

A Bécsi Vételi Egyezmény gyakorlata alapján elhárítható a fizetési nehézség, ha a hatóság az ellenőrzési körön kívül eső, a szerződés kötés időpontjában előre nem látható okból fagyasztja be a kötelezett bankszámláját akként, hogy a kötelezett más országbeli számlájáról utalja át az összeget, ha rendelkezik ilyen számlával, továbbá természeti katasztrófa, közlekedési akadály miatt történt útlezárás esetén elvárható, hogy a kötelezett megkísérelje a teljesítés érdekében más útvonalon, más szállítási lehetőség igénybevételével a megrendelő részére elszállítani a terméket, vagy az árut külföldi raktárból elküldeni. Ezenkívül a szerződésszerű teljesítés akadályozó közigazgatási döntés ellen a jogorvoslat igénybevétele szintén elvárható. A nemzetközi kereskedelmi gyakorlat alapján továbbá az is, hogy ha a kötelezett a szerződés tárgyát nem tudta szolgáltatni, akkor kísérletet tegyen egy ésszerű, helyettesítő szolgáltatással való teljesítéssel. Emellett a jogosult részéről is elvárható az együttműködési kötelezettségből következően, hogy a felmerült akadály leküzdéséhez, birtokában lévő információkról tájékoztassa a kötelezettet, így például alternatív útvonalról, beszerzési lehetőségről⁶⁴.

A kötelezett a fentieket azonban akkor is köteles megtenni, ha ezek a lehetőségek számára jelentős többletköltségekkel járnak. Hasonló megítélés alá eshet így hazai viszonyok tekintetében, ha a mezőgazdasági idénymunkások időlegesen nem utazhatnak be a környező országokból, de munkavégzésük drágább hazai munkaerővel pótolható⁶⁵. Azonban a mindenáron történő akadályelhárítás nem lehet elvárás a szerződő felektől, a Ptk. sem ezt kívánja meg, hanem azt, hogy a szerződésszegő fél a tudomány és a technika adott állása szerint az akadályt ésszerű költségráfordítással elkerülje, valamint a kárt elhárítsa⁶⁶.

⁶¹ Vékás Lajos: Szerződésszegési kártérítési felelősség a bírói gyakorlatban, i.m. 564. oldal

⁶² Fuglinszky Ádám: A koronavírus-járvány hatásai a kontraktuális felelősségre. In: Gárdos-Orosz-Lőrincz (szerk): i.m. 40. oldal

⁶³ Leszkoven László: Szerződésszegés a polgári jogban, Budapest, Wolters Kluwer, 2016., 153. oldal

⁶⁴ Fuglinszky Ádám: A koronavírus-járvány hatásai a kontraktuális felelősségre. In: Gárdos-Orosz-Lőrincz (szerk): i.m. 41. oldal

⁶⁵ Fuglinszky Ádám: A koronavírus-járvány hatásai a kontraktuális felelősségre. In: Gárdos-Orosz-Lőrincz (szerk): i.m. 61. oldal

⁶⁶ Csécsy Andrea (szerk): A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja III. kötet, Opten Informatikai Kft., Budapest, 2014., 351. oldal

A korábban már említett esetben,⁶⁷ amikor Hepatitis A vírussal fertőződtek meg egy étteremben a felperesek, a bíróság ítéletében kitért arra is, hogy az éttermet üzemeltető alperestől elvárható, hogy az élelmiszerek megfelelően tiszta körülmények között kerüljenek tárolásra, és a közegészségügyi szabályok betartásával készüljenek el az étlapon lévő ételek, elkerülve a fertőzéseket. A Covid tesztes jogeset⁶⁸ tekintetében pedig a bíróságok egyezően ítélték azt meg, hogy az alperes szerződésszegését elkerülhette volna, illetve a kárt elháríthatta volna, ami abból is megállapítható, hogy végül az orvostechnikai eszközök piacán nem jártas felperes - még ha két különböző forrásból is, de be tudta szerezni a teszteseteket rövid határidővel, mely így nem volt objektíve lehetetlen. Ez alapján valószínű, ha alperes nem ragaszkodik az általa megbízhatónak ítélt gyártóhoz, és megkísérli a beszerzésüket más módon, sikerrel járt volna. A Kúria elvi jelentőséggel azt is megjegyezte ezen ügy kapcsán, hogy a kárkövetkezmények elhárítása körében a kötelezettől elvárt, hogy aktív, tevéleges kármegelőző, kárelhárító magatartást tanúsítson, melynek az ügyben a peradatok alapján az alperes csak részben tett eleget.

Az általános kimentési feltételek zárásaként egy további esetet szeretnék ismertetni, amikor a Ptk. 6:142. §-a szerinti kimentéses rendelkezés a másodfokon eljáró bíróság szerint nem volt alkalmazható.

Az irányadó tényállás szerint felperes megvásárolt egy gépjárművet II. r. alperestől, az előzetes eredetiségvizsgálat számára kedvező eredményétől feltétezetten esedékes vételárért. A III. rendű alperes alkalmazottja útján a gépkocsi előzetes eredetiségvizsgálatát elvégezte, aminek alapján az I. rendű alperes jogelődje hatósági bizonyítványt állított ki, melyben megállapította a jármű egyedi azonosító adatainak és okmányainak valóságát, amire tekintettel a vételárát a II. rendű alperesnek kifizette. A rendőrség ezt követően a gépjárművet a felperestől lefoglalta, mivel megállapítást nyert, hogy a gépkocsi lopott, a gépkocsi egyedi azonosítóit meghamisították, és azt a rendőrség az eredeti tulajdonos részére rendelte kiadni. A felperes az alperesekkel szemben előterjesztett keresetében kártérítés jogcímén egyetemleges kötelezésüket kérte, a II. rendű alperessel szemben előterjesztett keresetét a Ptk. 6:175.§ (2) bekezdésére alapította. A II. r. alperes ellenkérelmében arra hivatkozott, hogy a gépjármű tulajdonjogát megszerezte, mivel azt kereskedelmi forgalomban vásárolta, valamint

⁶⁷ Fővárosi Törvényszék 6.P.25530/2015/40,

⁶⁸ Gödöllői Járásbíróság 14.G.40.060/2020/19., Budapest Környéki Törvényszék 14.Gf.40.005/2021/9., Kúria Pfv. 20.826/2021/2.

a Ptk. 6:142.§-a folytán mentesül a felelősség alól akkor is, ha a bíróság azt állapítaná meg, hogy nem volt tulajdonosa a gépjárműnek.

Az elsőfokú bíróság⁶⁹ a II. alperes vonatkozásában a keresetet elutasította, és ekörben kifejtette, hogy a károkozó körülmény a perbeli esetben az volt, hogy a gépjármű lopott volt, ezért azt a rendőrség a felperestől lefoglalta. A bíróság úgy ítélte meg, hogy ez a II. rendű alperes ellenőrzési körén kívül felmerülő körülmény, hiszen a II. rendű alperes a gépjárművet maga is eredetiségvizsgálat elvégeztetését követően vásárolta meg, amely a jármű egyedi azonosító adatainak, vizsgált műszaki adatainak és a járműokmányok a valódiságát megállapította. A II. rendű alperesnek az eredetiségvizsgálatok eredményére nem volt ráhatása. Mivel a hatósági bizonyítvány tartalmát az ellenkező bizonyításáig mindenki köteles elfogadni, a II. rendű alperesnek a hatósági bizonyítvány tartalmában, ezáltal abban, hogy a gépjármű azonosítói nem hamisítottak, nem kellett kételkednie, ekként a károkozó körülmény sem volt számára előre látható. Az eset sajátosságai folytán továbbá nem volt elvárható a II. rendű alperestől az sem, hogy ezt a körülményt elkerülje, vagy következményeit elhárítsa.

A másodfokon eljáró ítélőtábla⁷⁰ a II. rendű alperessel szembeni kereset körében az elsőfokú bíróság döntésével és annak jogi indokaival sem értett egyet, így döntését megváltoztatva marasztalta II. r. alperest. Kiemelte, hogy a II. rendű alperes, mint eladó felelősségének jogalapja a Ptk. 6:176. §-ában foglalt jogszavatosság, ami a szerződésszegés egy külön szabályozott speciális esete, amely alapvetően objektív természetű helytállási kötelezettséget jelent, és a Ptk. 6:176. § (1) bekezdése szerint, ha a tulajdonjog gyakorlását harmadik személy joga korlátozza, a jogosult megfelelő határidő tűzésével tehermentesítést követelhet, mely attól függetlenül megvalósult a perben, hogy a II. rendű alperes tulajdonosa volt-e a gépkocsinak vagy sem, illetve hogy tőle a felperes tulajdonjogot szerezhetett-e vagy sem. Ha azt kellene vizsgálni, hogy a jóhiszeműnek minősülő II. rendű alperes a szerződéskötéskor mit láthatott előre és mi volt tőle elvárható, akkor azt kellene kijelenteni, hogy aki nem tudja és nem is kell tudnia, hogy a gépkocsi lopott, annak nem kell előre látni, hogy mi történik akkor, ha a gépjárművet a vevőjétől lefoglalják. Hangsúlyozta ugyanakkor, hogy mindennek azonban azért nincs jelentősége, mert az elsőfokú bíróság álláspontjától eltérően a Ptk. 6:142. §-ának

⁶⁹ Fővárosi Törvényszék P. 20.883/2020/14.

⁷⁰ Fővárosi Ítélőtábla Pf. 20.642/2020/7.

a felelősség kimentésére vonatkozó általános alakzata jelen esetben nem alkalmazható, mert a jogszavatosságra speciális szabályok vonatkoznak és a Ptk. 6:176. § (4) bekezdésének megfogalmazásából egyértelműen kiderül, hogy a szerződés megkötéséből eredő károk megtérítésére az egyébként jóhiszeműnek minősülő eladó mindentől függetlenül köteles.

V. Összegző gondolatok

A Ptk. jelentős fordulatot hozott a magyar kártérítési jogban részben a bírói gyakorlat, részben a nemzetközi szabályozás eredményeként. Amíg a régi Ptk. alkalmazása során joggyakorlati jelentősége nem volt a kontraktuális és deliktuális kártérítési jogviszony elhatárolásának, addig a jelenlegi szabályozás alapján ez már problémát okozhat. Ugyanis például, ha a károsult a szerződéses jogviszony ellenére szerződésen kívüli kártérítés jogcímén lép fel, akkor keresete - már a jogcímre is figyelemmel - alaptalan lesz, keresete elutasításra kerül.

A kontraktuális kártérítési felelősség kockázattelepítési funkciójánál fogva a kimentés szigorúbb, objektív alapúvá vált. Jelen írásban törekedtem a szerződésszegéssel okozott károkért fennálló felelősség alóli kimentés körében meglévő jogszabályi rendelkezések, különböző jogirodalmi álláspontok ismertetése mellett a kialakult bírói gyakorlat bemutatására is. Nem kétséges, hogy a kontraktuális kárfelelőség általános kimentési feltételeinek bizonyítása a szerződésszegőt terheli, azonban a kimentési feltételek alapjául szolgáló tények és körülmények megítélése széleskörű bírói mérlegelésre adnak lehetőséget, így sok esetben a különböző fokú bíróságokon eltérő döntések születnek. A bemutatott joggyakorlatban egyértelműen nyomon követhető, hogy a bíróságok szerződésszegéssel történő károkozás során a felróhatósági mércénél magasabb követelményt támasztanak a szerződésszegővel szemben, sőt az olyannyira szigorú, hogy a felelősség alól mentesülni szinte alig lehet. A kimentési feltételek közül az ellenőrzési körön kívül eső körülmény egyfajta alapfeltételként funkcionál, így ha ez nem állapítható meg, a további feltételek vizsgálatára a bíróságok által már nem is kerül sor, ezért - szemben a másik két feltétellel - erre vonatkozóan több döntés is született, megítélése kapcsán nagyobb a joggyakorlat.

Felhasznált irodalom:

- Barta Judit- Barzó Tímea- Csák Csilla (szerk): Magyarázat a kártérítési jogról, Wolters Kluwer,2018, Budapest
- Csehi Zoltán (szerk.): Az új Polgári Törvénykönyv magyarázata, Budapest, Menedzserpraxis, 2014
- Csécsy Andrea (szerk): A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja III. kötet, Opten Informatikai Kft., Budapest, 2014.,
- Csöndes Mónika: A Covid -19.-járvány és a szerződésszegésért való felelősség alóli mentesülés egyes kérdései: Kártérítési és Biztosítási jog folyóirat II. évfolyam 3. szám
- Csöndes Mónika: A szerződésszegésért való kártérítési felelősség általános szabályaival (Ptk.6:141-6:148.§) kapcsolatos jogértelmezési kérdések, Kúria Döntések 2020/2. szám
- Fabók Zoltán- Györfi Tóth Péter - Seres Márk: A COVID-19, mint potenciális vis-maior esemény hatása a magánjogi szerződéses jogviszonyokra: <https://blogs.dlapiper.com/advocatus/2020/04/a-covid-19-mint-potencialis-vis-maior-esemeny-hatasa-a-maganjogi-szerzodeses-jogviszonyokra/> (letöltés:2023.04.20)
- Fézer Tamás: A felelősség új irányai a magyar jogban : <http://real.mtak.hu/86203/> (letöltés: 2023.04.17)
- Fuglinszky Ádám: A koronavírus-járvány hatásai a kontraktuális felelősségre. In: Gárdos-Orosz Fruzsina-Lőrincz Viktor Olivér (szerk): Jogi Diagnózisok II: A Covid-19-világjárvány hatásai a jogrendszerre, Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, Budapest 2022.
- Fuglinszky Ádám: Kártérítési jog, Hvg-Orac, Budapest, 2015.,
- Fuglinszky Ádám- Tókey Balázs: Szerződési Jog- Különös rész, Eötvös, Budapest 2018.
- Kemenes István: A kontraktuális kártérítés egyes kérdései, Magyar Jog, 2017/1. szám,
- Leszkoven László: Szerződésszegés a polgári jogban, Budapest, Wolters Kluwer, 2016.
- Menyhárd Attila: Felelősség szerződésszegésért, Polgári Jogi Kodifikáció, 2001/3. szám
- T/7971. számú Törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről: <https://www.parlament.hu/irom39/07971/07971.pdf> (letöltés: 2023.04.15.)
- Új Ptk. Tanácsadó Testület véleményei: <https://kuria-birosag.hu/ptk>
- Vékás Lajos- Gárdos Péter: Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2012. évi V. törvényhez, Jogtár,
- Vékás Lajos: Szerződési jog. Általános rész, Eötvös, Budapest, 2016.

- Vékás Lajos: Szerződészegési kártérítési felelősség a bírói gyakorlatban: Magyar Jog, 2020/10. szám
- Wellmann György (szerk.): Az új Ptk magyarázata V. kötet, Hvg-Orac, Budapest, 2018.

Felhasznált joganyag:

- A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (régii Ptk.)
- A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.)
- A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (Pp.)
- Az Egyesült Nemzeteknek az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseiről szóló, Bécsben, az 1980. évi április hó 11. napján kelt Egyezménye kihirdetéséről
- BH2006.400., BH.2007.124., BH2007. 295., BH2011.282., BH2013.150., BH2021.43., BH.2021.259., BH2022. 296.,
- BDT2015. 3299., BDT 2017.3695., BDT 2017.3719.,
- EBH.2006.1410.
- Kúria Pfv.V.20.339/2020/9., Kúria Pfv. 20.784/2021/6., Kúria Pfv. 20.826/2021/2., Kúria Pfv. 21.076/2021/4., Kúria Pfv.III.20.033/2022/5.,
- Fővárosi Ítéltábla Pf. 20.577/2013/5., Fővárosi Ítéltábla 6.Pf.20.052/2017/5., Fővárosi Ítéltábla 7.Pf.20.693/2018/5., Fővárosi Ítéltábla Pf. 20.642/2020/7., Fővárosi Ítéltábla Gf.40.438/2020/5.
- Győri Ítéltábla Pf.20.078/2017/4.
- Pécsi Ítéltábla 1/2015. (VI.1). sz. polgári kollégiumi ajánlás, Pécsi Ítéltábla Pf. 20.065/2021/6.
- Szegedi Ítéltábla Gf.III.30.061/2018/4.
- Budapest Környéki Törvényszék 14.Gf.40.005/2021/9.
- Fővárosi Törvényszék 6.P.25.530/2015/40, Fővárosi Törvényszék P. 20.883/2020/14.
- Gödöllői Járásbíróság 14.G.40.060/2020/19.